

MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2014/9

Bodrogi közti kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2014

Fekete Attila

**MTA TK
Budapest
2014**

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Fekete Attila

Szerkesztette: Szontágh Éva

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

<http://gyerekesely.tk.mta.hu/>

ISSN 2064-910X

Tartalom

Összefoglaló	4
Bevezetés.....	8
1. A helyzetfelmérés módszerei	8
1.1. A vizsgálati minta	8
1.2. A kutatás kérdőíve.....	11
2. Demográfiai jellemzők	13
3. Foglalkoztatottság.....	16
4. Anyagi helyzet.....	19
4.1. A gyermekszegénység mértéke	19
4.2. A családok anyagi deprivációja	20
4.3. A családok szegénység érzete	24
4.4. Szociális szolgáltatások igénybevétele	25
5. Lakáshelyzet	27
6. Korai szocializáció, nevelés, oktatás.....	30
6.1. Otthoni nevelési környezet.....	30
6.2. Bölcsőde.....	32
6.3. Óvoda	33
6.4. Iskola.....	35
7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége	41
8. Egészség	44
9. A településsel kapcsolatos vélemények.....	47
10. Gyermekszegénység elleni program	48
MELLÉKLET	49

Összefoglaló

A Bodroghközi kistérség azoknak a mutatóknak alapján, amelyek esetében lehetőségünk nyílt az országos értékekkel összehasonlíttatunk a kistérségi eredményeket, vegyes képet mutat. Egyes mutatók tekintetében közelíti, eléri az országos átlagot, míg más témakörökben rosszabb, illetve jelentősen rosszabb a kistérség helyzete. Az országos átlagtól való elmaradást sok esetben a szegény családok nagy aránya, s a szegény és a nem szegény családok élethelyzetében fennálló különbség okozza. **A kistérségben a szegénységi küszöb alatt élő gyermekes családok jellemzően jóval rosszabb körülmények között élnek és gyerekeiknek csak rosszabb feltételeket tudnak biztosítani, mint a „tehetősebb” családok.**

A Bodroghközi kistérség országos viszonylatban egy fiatalos kistérség.

A kistérség etnikai összetételére jellemző a romák magas aránya. A minta korcsoportos összetétele nem csak azt mutatja, hogy a roma gyerekek szinte minden korosztályban többségben vannak, hanem azt is, hogy az idősebb korosztályoktól a fiatalabbak felé haladva a roma gyerekek aránya egyre növekszik.

Az arányeltolódás nem a roma családok növekvő gyermekszámának, hanem a nem roma családok csökkenő gyermekvállalási hajlandóságának tulajdonítható.

A kistérség lakossága, és ezen belül a gyermekes családok legnagyobb problémája az alacsony foglalkoztatottság, a magas munkanélküliség.

A gyermekes családokban élő aktív korúak alig több mint negyede tekinthető munkaerőpiaci szempontból aktívnak. A gyermekszegénység szempontjából különösen aggasztó, hogy a gyermekes háztartások negyedében egyáltalán nem találtunk foglalkoztatottat. Azoknak a háztartásoknak is a 24%-ában, ahol van legalább egy felnőtt foglalkoztatott, a családtagot közfoglalkozás keretében

alkalmazták. Ez azt jelenti, hogy a gyermeket nevelő családok 42%-ának megélhetése – ami a munkaviszonyból származó jövedelmeket illeti - bizonytalan.

A gyermekes családok szegénységi kockázatát emeli, az elhelyezkedést jelentősen nehezíti a kistérségben élők alacsony iskolázottsági szintje is.

Az országos átlaghoz képest több mint kétszeres a kistérség gyermekszegénységi rátája.

A kistérségben a gyermekes családok 57%-a a gyermekeknek pedig közel kétharmada él a szegénységi küszöb alatt. A kistérségben a három- és többgyerekes családok 74%-a, a foglalkoztatott nélküli családok 80%-a, míg a roma családok 81%-a a szegények közé tartozik.

A háztartások több mint harmada a társadalmi kirekesztettség több dimenziójában is érintett.

A gyermekes családok több mint fele tekinthető anyagi szempontból depriváltnak, 39% pedig súlyosan depriváltnak. Ha a gyermekes családok helyzetét a társadalmi kirekesztettség három dimenziójában (relatív jövedelmi szegénység, foglalkoztatottság, anyagi depriváció) együttesen mérjük, akkor láthatóvá válik a hátrányok halmozódása is: míg a háztartásoknak 29%-át nem érinti egyik fajta kirekesztődés sem, addig közel negyedük legalább két, 15%-uk pedig mindhárom szempontból hátrányos helyzetű. Őket hívjuk mélyszegénységben élőknek; a kistérség gyerekeinek tehát 15%-a él ilyen háztartásban. A közhiedelemmel ellentétben, nem minden mélyszegénységben élő roma: az ebbe a csoportba tartozó háztartások 17%-ában senki nem vallotta magát romának.

A szegény családokat a lakhatási szegénység is különösen sújtja.

Amíg a kistérségben élő nem szegény családok jellemzően átlagosnál jobb

lakáskörülmények között élnek, addig a szegény családok lakásai nagyságrendekkel maradnak el ettől a nívótól. A kérdezőbiztosok szubjektív megítélése szerint a szegény családok lakásainak 15%-a nem biztonságos a gyerekek számára.

A szegény gyerekek a fejlődésükhöz szükséges nevelési környezet tekintetében is hátrányban vannak.

A hátrányos helyzetű gyermekek harmadának nem olvasnak esti mesét, 15%-ának nincsen egyetlen játéka sem, s mintegy 16%-uk jut el a családdal múzeumba, színházba, koncertre.

A szegény gyerekek rosszabb iskolai teljesítményt mutatnak.

Az iskolai kudarcok előfordulása a szegény gyerekek rosszabb iskolai teljesítményét mutatja. Különösen az évismétlések aránya magas (15%). A tanulmányi átlagok is lényegesen rosszabbak a hátrányos helyzetűeknél, közülük minden harmadik tanuló közepes, vagy annál rosszabb átlagot ért el.

Az oktatási intézményeket a szülők vegyesen ítélték meg, az óvodákkal elégedettebbek, mint az iskolákkal.

Az intézmények felszereltségét jobbra értékelték, mint a humán tényezőket, a tanárok hozzáállását. A szülők véleménye alapján a gyerekközösségekben jelen van az agresszivitás, a drog- és a túlzott alkoholfogyasztás.

A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége a kistérség egészében átlagos, azonban a szegény családokban jóval az átlag alatti.

A gyermeki szükségletek terén nem mondható, hogy a kistérség helyzete összességében rosszabb lenne az országos átlagnál, helyenként inkább egy jobb kép rajzolódik ki. Az országos mutatók értékeinél több tétel esetében is csak a szegény családok gyerekei vannak rosszabb vagy sokkal rosszabb helyzetben.

A kistérségben élő gyermekek egészségi állapota a mutatók szerint az országos átlag körüli, de a valóságban annál rosszabb lehet.

A szegény gyerekek körében a kis születési súly előfordulása gyakoribb, míg több egészségügyi probléma - asztma, allergia - előfordulását inkább a tehetősebb családok jelzik.

Valójában ez nem feltétlen jelenti azt, hogy ők ténylegesen rosszabb egészségi állapotúak, mivel a szegény gyermekek szülei gyakran fel sem ismerik a betegségek tüneteit, illetve még ha fel is ismerik, nem minden esetben viszik orvoshoz gyerekeiket.

Bevezetés

Ez a tanulmány abból a célból készült, hogy bemutassa a Bodrogi kistérség gyermekes családjainak helyzetét és szükségleteit. Az adatok elsősorban a kistérségben végzett kérdőíves felvételtől származnak, emellett felhasználtuk a 2011. évi népszámlálás, valamint a TÁRKI Háztartásmonitor 2012 adatait is. Ez utóbbi felvételt saját kérdésblokkot is szerepeltettünk annak érdekében, hogy kistérségi eredményeinket országos adatokkal is össze tudjuk hasonlítani. Ott, ahol külön nem közöljük, az értékek a kistérségi felmérésen alapulnak.

1. A helyzetfelmérés módszerei

A kistérségben élő gyermekes családok életkörülményeinek bemutatását egy reprezentatív kérdőíves felvétel alapján készítettük el. Mind a mintaválasztást, mind az adatok elemzését az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Gyerekesély-kutató csoportja végezte 2014 áprilisában, illetve 2014 júliusában. Az adatok felvételét, a kérdőívek lekérdezését ELTE Társadalomtudományi Kar Társadalmi Kapcsolatok Intézete Kisebbségsszociológiai Tanszékének hallgatói hajtották végre 2014 májusában.

1.1. A vizsgálati minta

A lekérdezéshez szükséges reprezentatív mintát többlépcsős, csoportos valószínűségi mintavételi eljárással alakítottuk ki. Feltételeztük, hogy a gyermekes háztartások életkörülményeit befolyásolja:

- a háztartásban élő gyermekek száma (1, 2, 3 vagy több gyermek),
- a háztartás lakóhelye (kistérségi központ, 1000 fő feletti települések, 501-1000 fő közötti, 500 fő alatti települések),
- a háztartás roma kisebbséghez való tartozása (roma, nem roma).

Arra törekedtünk, hogy a fenti kategóriák mindegyike reprezentálva legyen a mintában.

A minta kialakításának első lépéseként a kistérséget alkotó 17 településből kiválasztottuk, hogy melyek vegyenek részt a vizsgálatban. Ehhez a településeket csoportosítottuk a nagyságuk (kistérségi központ, 500 fő alatti, 500-1000 fő közötti, illetve 1000 fő feletti települések) és a roma népesség aránya szerint.

Mivel a kisebbséghez való tartozásról nincsenek - hozzáférhető - háztartás szintű adatok, a roma népesség településen belüli arányát vettük alapul. Ennek megállapítására a 2011. évi népszámlálás adatait és jegyzői becsléseket vettünk figyelembe. Ez alapján 10% alatti, 10-20% közötti és 20% feletti roma népességi arányú települések csoportjait alakítottuk ki.

A települések kiválasztásánál az volt a célunk, hogy a településtípusok mindegyike esélyt kapjon a mintába kerülésre. Az azonos kategóriába eső települések közül igyekeztünk olyanokat választani, ahol megtalálható a Gyerekesély program valamely programeleme. A végső településlista a kistérséggel való konzultáció után alakult ki (1. tábla).

1. tábla: A kistérségi településminta kialakítása

	0-500 fős település	501-1000 fős település	1000 fő feletti település	kistérségi központ
roma arány 0-10%	Révleányvár	Nagyrozsó	Karcsa	
roma arány 10,1-20%	Dámóc, Karos	Zemplénagárd	Ricse	Cigánd
roma arány 20% felett	Lácacséke, Semjén	Tiszacsermely	Tiszakarád	

Következő lépésben, a kiválasztott településeken, a gyerekek név- és címlistája alapján egy, két, három és több gyermeket háztartás kategóriákat alakítottunk ki. Mivel a gyermeket háztartások jelentős része a kistérségi központban él, ezért a mintaválasztás során Cigándon 15%-os, a községekben 30%-os merítéssel dolgoztunk. A mintát pótminta egészítette ki, így a hallgatóknak mintegy 610 cím állt rendelkezésére. Az alacsony válaszadási hajlandóság miatt nem sikerült minden címet elérni. A településenként eltérő elérési arányokból adódó kisebb mintabeli eltolódásokat utólag súlyozással korrigáltuk.

2. tábla: A kistérség vizsgált településein élő gyermekes háztartások száma összesen és a súlyozott vizsgálati mintában (db)

település	gyerekes háztartások							
	populáció				minta			
	egy	kettő	három és több gyermek	összesen	egy	kettő	három és több gyermek	összesen
Cigánd	168	97	81	346	25	15	12	52
Dámóc	24	9	7	40	6	2	2	10
Karcsa	82	53	37	172	21	13	9	43
Karos	32	16	11	59	8	4	3	15
Lácacséke	20	7	14	41	5	2	4	11
Nagyrozsó	41	11	10	62	10	3	3	16
Révleányvár	16	16	8	40	4	4	2	10
Ricse	98	35	47	180	25	9	12	46
Semjén	23	12	21	56	6	3	5	14
Tiszacsermely	26	8	25	59	7	2	6	15
Tizsakarád	110	86	93	289	28	21	23	72
Zemplénagárd	37	21	18	76	9	5	5	19
összesen	677	371	372	1420	154	83	86	323

1.2. A kutatás kérdőíve

Az adatfelvétel során a mintába került családok körében elsőként egy háztartás kérdőív került kitöltésre. Ebben először a háztartás szerkezetére kérdeztünk rá. Minden háztartástagról felvettük az alapinformációkat: megkérdeztük a nemét, életkorát, iskolai végzettségét, gazdasági aktivitását. Információt gyűjtöttünk a jövedelmi viszonyokról, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésről, a háztartás anyagi lehetőségeiről, a lakás állapotáról. Következő lépésben a háztartásban élő minden gyermekről külön kérdőívet vettünk fel. Ebben a gyermek-szükségletek kielégítettségére, a gyerekek egészségi állapotára, oktatási előmenetelére kérdeztünk

rá.

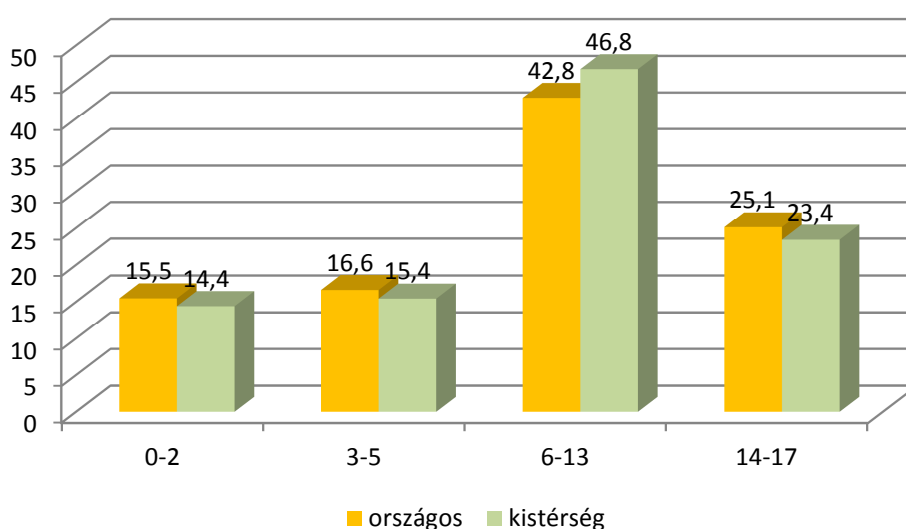
A kérdőív kialakításakor a korábbi helyzetfelmérés kérdőívét tekintettük kiindulási alapnak, amelyet tapasztalataink alapján módosítottunk. Új témákat vezettünk be, egyes kérdéseket átfogalmaztunk, s az országos adatokhoz való viszonyítás érdekében – ahol lehetett és érdemesnek mutatkozott – kérdéseinket összehangoltuk a TÁRKI Háztartásmonitor kérdőívével.

Az országos referencia értékek egy része így a TÁRKI 2012-es országos reprezentatív felméréséből származik (TÁRKI Háztartásmonitor 2012), más része pedig a 2011-es népszámlálás adataiból. A gyermeki szükségletek kielégítettségét pedig szintén országos szintű KSH adatokkal hasonlíthatjuk össze, egy 2009-ben végzett felmérés EU-SILC indikátoraival.

2. Demográfiai jellemzők

A demográfiai jellemzők alapján a kistérség átlagosnak mondható. A fiatalok életkori megoszlása – pár százalékos eltéréssel – szinte teljesen ugyanazt a mintázatot követi, mint az országos eloszlás.

1. ábra: A kistérségben élő gyermekek életkori eloszlása (%)¹

Azonban ha a fiatalok arányát a népességben vizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy Bodroghöz - az országos átlagnál –fiatalosabb kistérség.

Fiatalos, mert egyrészt a száz aktívkorúra jutó gyerek szám magasabb az országos átlagnál. Míg országosan 100 aktívkorúra 24, addig a Bodroghözben 34 gyerek jut. Másrészt a fiatalok magasabb arányát mutatja a 100 gyermekkorúra jutó időskorúak aránya is. Ennek a mutatónak az értéke országos szinten 161, míg a kistérségben csak 109.²

¹ KSH Népszámlálás 2011 adatai alapján

² KSH Népszámlálás 2011 adatai alapján

A kistérség etnikai összetételére jellemző a romák magas aránya. A felmérésben a háztartások 45%-a, míg a gyerekek 53%-a volt roma³. A minta korcsoportos összetétele nem csak azt mutatja, hogy a roma gyerekek szinte minden korosztályban többségben vannak hanem azt is, hogy az idősebb korosztályoktól a fiatalabbak felé haladva a roma gyerekek aránya egyre növekszik,

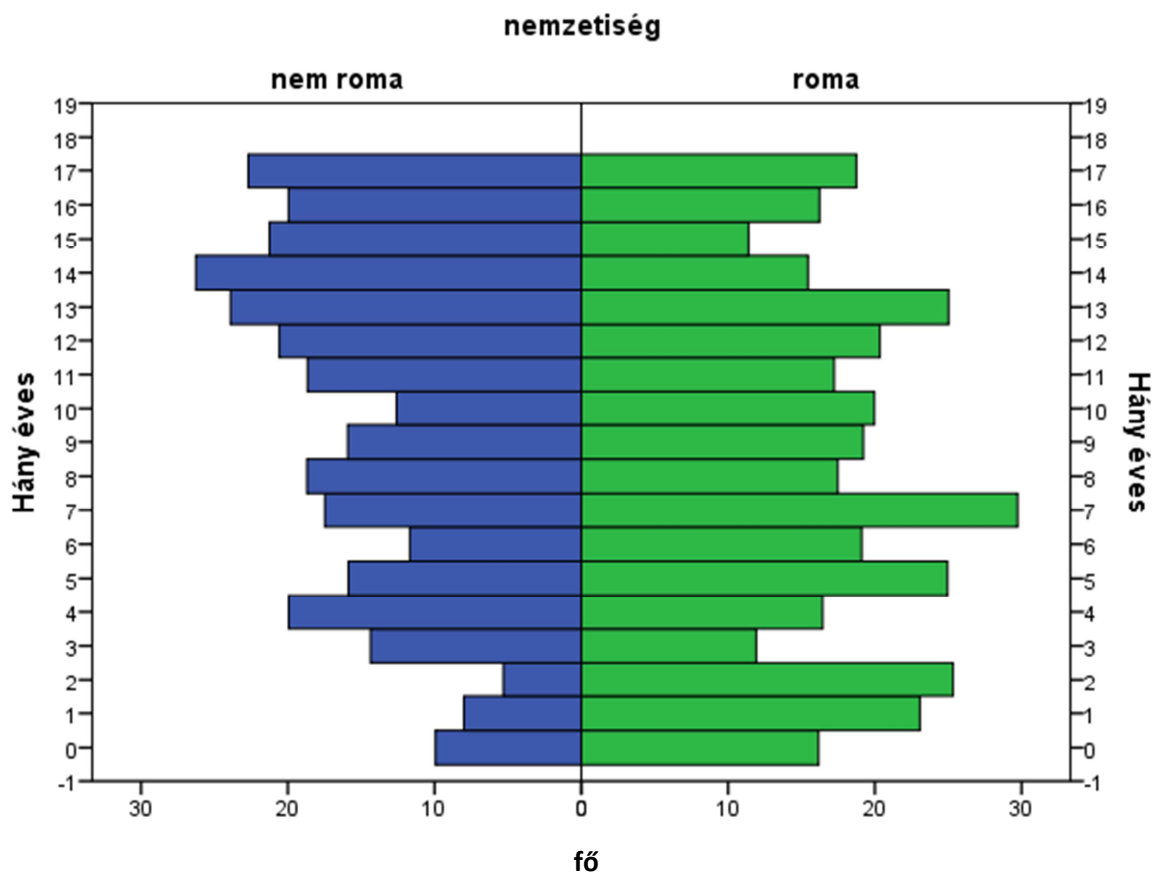
3. tábla: A 0-17 éves roma gyermekek aránya korcsoportonként (%)

korcsoport	nem roma	roma
0 - 2	26,5	73,5
3 - 5	48,5	51,5
6 - 13	45,4	54,6
14 - 17	59,3	40,7
kistérség összesen	46,6	53,4
országos	88,7	11,3

A korpiramis alapján az arányeltolódás nem a roma családok növekvő gyermekszámának, hanem a nem roma családok csökkenő gyermekvállalási hajlandóságának tulajdonítható.

³ A felvételben a nemzetiségi hovatartozást aszerint kategorizáltuk, hogy a megkérdezett első- és másodsorban milyen nemzetiségűnek vallotta magát, valamint hogy a kérdezetten kívül volt-e olyan személy a háztartásban, aki romának tartotta magát. A válaszokat összesítve azokat a háztartásokat tekintettük romának, amelyekben legalább egy személy romának vallotta magát.

2. ábra: A mintába került gyermekek korpiramisa etnikai hovatartozás szerint (fő)

Kutatások alapján állíthatjuk, hogy - a különböző családtípusok közül - az egyszülős és a sokgyerekes családok a legmagasabb szegénységi kockázatú csoportok közé tartoznak. Az egyszülős családok gyakorisága a kistérségben az országos átlagnál kisebb, de a három és több gyereket nevelők az országos átlagnál jóval gyakrabban fordulnak elő. A családok több mint negyede (26%) három vagy több gyermeket nevel, ami majdnem eléri az országos érték (14%⁴) kétszeresét. A roma családok esetében különösen magas a három és több gyermeket nevelők aránya, 37%-uk a sokgyermekes kategóriába tartozik.

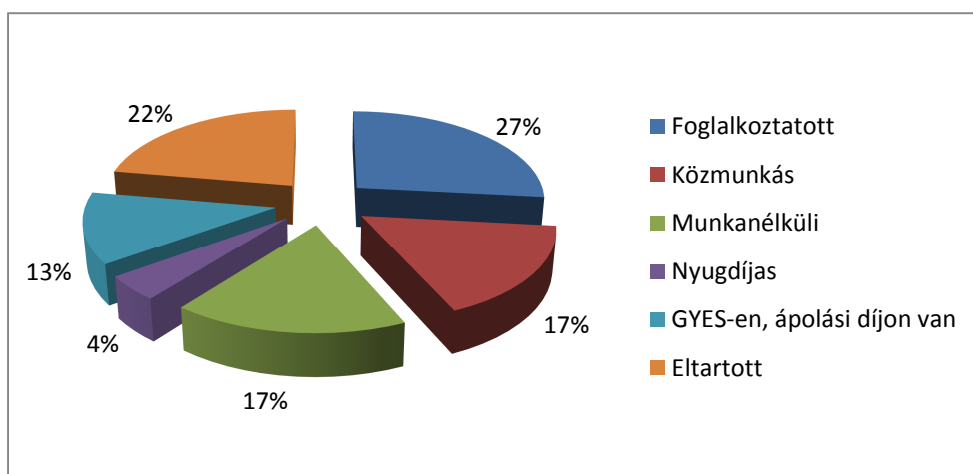
⁴ Társki Háztartásmonitor 2012

3. Foglalkoztatottság

A kistérség kiemelkedő problémája a nagyarányú munkanélküliség, illetve a foglalkoztatottság alacsony szintje. A gyermekes családokban élő aktív korúak (16-62 évesek) alig több mint negyede (27%) tekinthető munkaerőpiaci szempontból aktívnek. A foglalkoztatottak közé soroltuk az alkalmazottakat, vállalkozókat és alkalmi munkát végzőket. Még ha a foglalkoztatottak közé számítjuk azt a 17% aktív korút is, aki a megkérdezés idején közmunkásként dolgozott, arányuk akkor is alacsony. Összehasonlításképpen: a TÁRKI Háztartásmonitor 2012 felvételben 53% volt a gyermekes családokban élő aktív korúak közül a nem közmunkásként foglalkoztatottak aránya.

A foglalkoztatottak jellemzően alkalmazottként dolgoznak, az önállók, vállalkozók aránya 2%, s az alkalmi munkából élők is a minta közel 2%-át teszik ki.

3. ábra: A gyermekes családokban élő aktív korúak (16-62 évesek) gazdasági aktivitása a Bodrogi kistérségben

A gyermekszegénység szempontjából különösen aggasztó, hogy a gyermekes háztartások negyedében egyáltalán nem találtunk foglalkoztatottat. Azoknak a háztartásoknak is a 24%-ában, ahol van legalább egy foglalkoztatott, a családtagot közfoglalkozás keretében alkalmazták. Ez azt jelenti, hogy a gyermeket nevelő családok 42%-ának megélhetése – ami a munkaviszonyból származó jövedelmeket illeti - bizonytalan.

4. tábla: A gyermekes háztartások összetétele a felnőttek foglalkoztatási státusa szerint

	%
a háztartásban van foglalkoztatott	72
ezen belül: csak közfoglalkoztatott van	24
a háztartásban nincs foglalkoztatott	28

A munkalehetőségek hiánya mellett az elhelyezkedést jelentősen nehezíti az itt élők alacsony iskolázottsági szintje is. A gyermekes családokban élő felnőttek közel fele csak általános iskolai végzettséget szerzett, de tizedük még a 8 osztály elvégzéséig sem jutott. Legalább érettségit pedig még ötödük sem szerzett. A 2011-es népszámlálás országos adatai szerint a 15 éves és idősebb népesség 95%-a legalább az általános iskola 8. osztályát elvégezte, míg a 18 éves és idősebb népességből 49% legalább érettségivel rendelkezik.

Tekintve, hogy a szegénység szorosan összefügg a rossz munkaerőpiaci pozícióval, amit viszont erősen befolyásol az alacsony végzettség, a kistérségi gyerekstratégia egyik kiemelt célja kell legyen, hogy minél több gyerek eljusson lehetőleg az érettségiig.

5. tábla: A gyermeket családjában élő legmagasabb iskolai végzettsége

	fő	%
kevesebb, mint 8 általános	71	9,6
8 általános	356	48,0
szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	189	25,5
érettségi	100	13,5
felsőfok	25	3,4
összesen	741	100

4. Anyagi helyzet

A gyermekes családok szegénységét objektív és szubjektív mutatókkal egyaránt mértük. Az objektív mérőszámok a családok jövedelmi és vagyoni helyzetére, valamint kiadásaira vonatkoztak, míg a szubjektív indikátorok segítségével azt tártuk fel, hogy hogyan értékelik saját helyzetüket a megkérdezettek.

4.1. A gyermekszegénység mértéke

Felmérésünk szerint a kistérségben élő gyermekes családok körében az egy főre jutó havi átlagjövedelem 39 000 Ft volt. Ez az összeg még akkor is meglehetősen alacsony, ha figyelembe vesszük, hogy a kérdőíves felvételekben a megkérdezettek gyakran a tényleges jövedelemnél kevesebbet vallanak be. Országos jövedelmi adat csak a 2012. évre vonatkozóan áll rendelkezésünkre, eszerint a gyermekes családok egy főre jutó átlagjövedelme 64 400 Ft volt;⁵ - tehát a kistérségi átlag az országos kétharmadát sem éri el.

Az alacsony jövedelmek következtében a gyermekszegénység mértéke is magas: a kistérségben a gyermekes családok 57%-a, a gyermekeknek pedig közel kétharmada él a szegénységi küszöb alatt⁶. Ha hozzátesszük, hogy az európai, sőt közép-európai viszonylatban is magasnak számító országos 26%-os gyermekszegénységi rátának a kistérségi érték több mint kétszerese, akkor még inkább nyilvánvaló, hogy a helyzet sürgősen megoldást igényel.

⁵ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

⁶ A szegénységi küszöb megállapításakor a háztartásoknak az OECD2 ekvivalencia skálával számított ekvivalens jövedelmének mediánját veszik alapul. Az ennek 60%-a alatti jövedelemmel rendelkezők számítanak szegénynek. A TÁRKI Háztartásmonitor 2012 vizsgálatban az ekvivalens mediánjövedelem 60%-a, azaz a szegénységi küszöb havi nettó 66.000 Ft volt. Jelen tanulmányban mi is ezzel a küszöbértékkel számoltunk.

6. tábla: A szegénységben élő gyermekek aránya a 0-17 éves korosztályban (%)

	országos		kistérség		
	2009	2012	2013		
			nem roma	roma	együtt
medián 60%-a alatt (OECD2)	21,9	26	43,6	83,9	65,1

A szegénységi kockázat nem azonos a népesség egyes csoportjaiban: különösen magas a három- és többgyermekes családokban; azokban a háztartásokban, ahol nincs foglalkoztatott; valamint ahol leginkább összeadódnak a szegénységi kockázatok, a roma családokban. A kistérségben a három- és többgyermekes családok 74%-a, a foglalkoztatott nélküli családok 80%-a, míg a roma családok 81%-a a szegények közé tartozik. A továbbiakban szegényeken a szegénységi küszöb alatt élőket értünk.

4.2. A családok anyagi deprivációja

A gyermekes családokat nagymértékben sebezhetővé teszi a megtakarítások hiánya is. Arra, hogy egy nagyobb összegű (60 ezer forintos) váratlan kiadást fedezni tudjon, még a háztartások harmada (31%) sem képes. Ez az arány a szegény családokban csak 23%, de a jobb anyagi körülmények között élőknek is mindössze 42%-ának nem jelentene gondot egy ilyen összegű váratlan kiadás. Hozzá kell tenni, hogy nincs ezzel másként az ország lakosságának többi része sem, az országos adat megegyezik azzal, amit a kistérségben mértünk.⁷

A háztartások labilis anyagi helyzetét jelzi az is, hogy meglehetősen magas a fizetési nehézségekkel küzdők aránya. A családok negyedének van valamilyen rezsiköltség- vagy hiteltörlesztés-elmaradása. A fizetési nehézségek nem csak a szegény

⁷ KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laeken-i indikátorok), 2012. Statisztikai Tükör 2013/66

háztartásokra jellemzők, hanem a valamivel jobb anyagi helyzetben lévőkre is.

7. tábla: A gyermekes családok fizetési nehézségei a szegény és nem szegény családok százalékában

Van-e elmaradásuk az alábbi költségek terén?	szegény	nem szegény	összesen
áram(villany)számla	21,3	10,3	16,6
lakbér, albérleti díj, közös költség	13,6	12,0	12,9
tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	16,9	6,6	12,5
víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla	8,2	7,7	8,0
gázszámla	7,4	8,5	7,9
egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás)	8,6	1,2	5,4
bolti tartozások	6,0	2,5	4,5
egyéb, éspedig ..	5,3	2,9	4,2
lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet	0,3	1,4	0,8

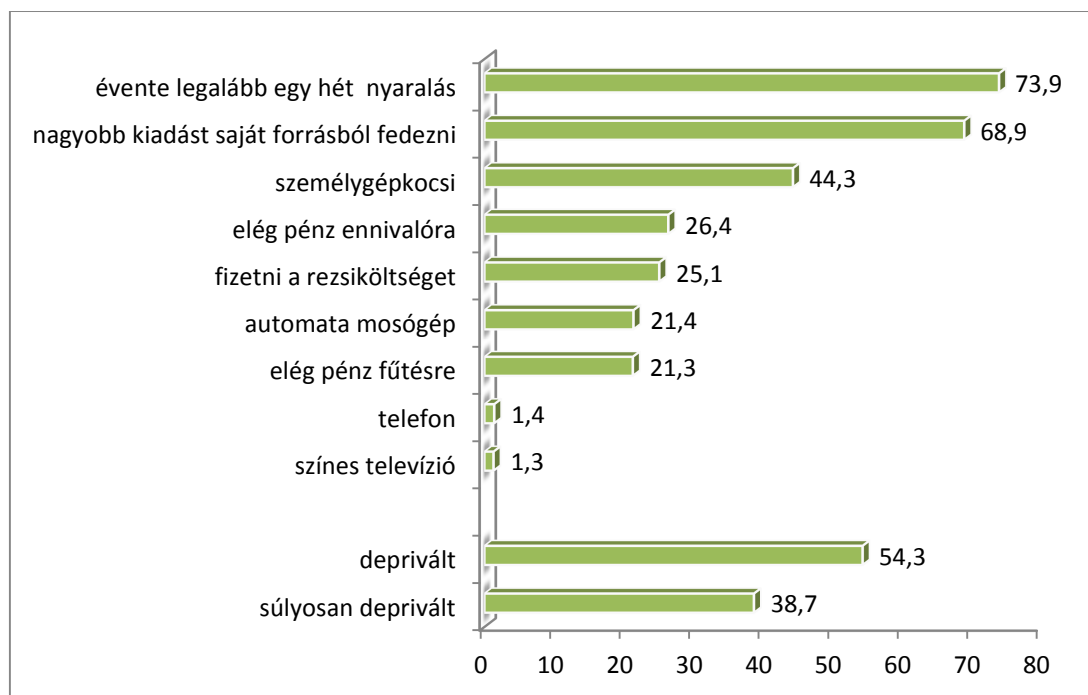
A leggyakoribb az áramszámla-elmaradás, ami a háztartások 17%-ára jellemző, de a lakhatáshoz kapcsolódó költségeket is csak a háztartások 87%-a tudja rendszeresen fizetni. A fizetési nehézségek jellemzően a szegény családokhoz kapcsolódnak, kivéve a gázszámla hátralékot. Valószínűsíthetően a szegényebb családok között kevesebb a gázzal fűtők aránya.

A háztartások romló anyagi helyzetének következtében az eladósodás is egyre több családot fenyeget - a háztartások harmadának van valamilyen tartozása, fizetési elmaradása. A tartozások összege 5000 Ft-tól 5.000.000 Ft-ig terjed, átlagosan 360.000 Ft-ot tesz ki, de az adósok felénél az elmaradás nem éri el a 42.000 Ft-ot.

A tartozás felhalmozódása sok esetben már odavezetett, hogy kikapcsolták a közműveket. A háztartások 13%-ában fordult elő, hogy lekapcsolták a villanyáramot, a vezetékes vizet pedig a családok közel 4%-a volt már kénytelen nélkülözni tartozás miatt, míg 5%-uknál kikapcsolták a gázt. (Vezetékes víz a háztartások 15%-ában, míg gáz 45%-ában be sincs vezetve.)

A családok mintegy tizede úgy véli annak a veszélye is fenyeget, hogy a tartozások miatt elvesztik lakásukat.

4. ábra: A gyermeket családot anyagi deprivációja⁸ (%)

A szegénység nem csak a jövedelmi helyzettel, hanem a különböző típusú szükségletek kielégítettségével is mérhető. A nemzetközi statisztikában erre az anyagi deprivációs indexet szokás használni, amely 9 kérdéssel méri a kirekesztettséget. Depriváltak azokat a háztartásokat nevezzük, amelyek a 9 tételből legalább hárommal, súlyosan depriváltak pedig azokat, amelyek legalább négy

⁸ Az EUROSTAT által alkalmazott kérdéssor megfogalmazásában kismértékben eltér a felmérésünkben alkalmazottól, tartalmát tekintve azonban ugyanaz. Nagyobb változtatást csak az élelmiszerre vonatkozó kérdésnél végeztünk, ahol eredetileg az szerepelt, hogy a háztartás megengedheti-e magának, hogy legalább kétnaponta húst, húsfélét fogyasszon. Erre a kérdésre az ország lakosságának 45%-a válaszolt nemmel. (Gábos A. – Szívós P. – Tátrai Annamária: Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon, 2000-2012. In: Szívós P. – Tóth. I. Gy. [szerk]: Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban. TÁRKI Monitor Jelentések 2012)

tétellel nem rendelkeznek.

A kilenc kérdés alapján a gyermekes családok több mint fele tekinthető anyagi szempontból depriváltnak, 39% pedig súlyosan depriváltnak (az országos érték: 56 illetve 37%). A szegény családokat azonban a depriváció sokkal jobban sújtja, körükben az arányok jóval magasabbak, 65 illetve 50%.

Ha a gyermekes családok helyzetét a társadalmi kirekesztettség három dimenziójában (relatív jövedelmi szegénység, foglalkoztatottság, anyagi depriváció⁹) együttesen vizsgáljuk, akkor láthatóvá válik a hátrányok halmozódása. Míg a háztartásoknak 29%-át nem érinti egyik fajta kirekesztődés sem, addig közel negyedük legalább két, 15%-uk pedig mindhárom szempontból hátrányos helyzetű, s a helyi társadalom perifériáján él. Őket hívjuk mélyszegénységben élőknek és a kistérség gyerekeinek 15%-a él ilyen háztartásban. A közhiedelemmel ellentétben nem minden mélyszegénységben élő roma, az ebbe a csoportba tartozó háztartások 17%-ában senki nem vallotta magát romának.¹⁰

8. tábla: A gyermekes családok a társadalmi kirekesztettség dimenzióiban

kirekesztődések száma	nemzetiség		
	nem roma	roma	összesen
	%	%	%
0	44,3	9,7	28,7
1	35,5	30,8	33,4
2	15	33,7	23,4
3	5,2	25,8	14,5

⁹ A szegénységi küszöb alatt élő, a (köz)foglalkoztatott nélküli és a súlyos anyagi deprivációban élő háztartások.

¹⁰ Természetesen az is elképzelhető, hogy a roma identitású személyek közül a kérdezésnél nem mindenki vallotta magát romának, és emiatt a mélyszegénységben élők között a romák aránya nagyobb, mint amit adataink mutatnak.

4.3. A családok szegénység érzete

A szubjektív szegénység, a szegénység érzete nem feltétlen esik egybe az objektív, a jövedelem nagysága alapján mért szegénységgel.

A szegénységben élők alig negyede (24%) állította, hogy teljes mértékben szegények, ugyanakkor a tehetősebbek 56%-a is bizonyos mértékben szegénynek tartotta magát. A megkérdezettek saját bevallása szerint a háztartások 6%-a, a szegények tizede nélkülözések között él.

A válaszok alapján a kistérségben kissé jobb a családok szegénység érzete, mint országosan, de az átlagos érték elfedi a jövedelmileg szegények és a tehetősebbek közötti jelentős vélemény különbségeket.

9. tábla: Hogy érzi, Önök anyagilag...? (%)

	országos*	kistérség		
		szegény	nem szegény	együtt
...gondok nélkül élnek	2	0,4	1,8	1,0
...beosztással jól kijönnek	23	29,9	44,8	36,2
...éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből	40	32,0	37,3	34,2
...hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	26	27,8	15,5	22,5
...nélkülözések között élnek	9	10,0	0,7	6,0
összesen	100	100	100	100

Míg a szegényeknek a 30%-a képes arra, hogy beosztással jól kijöjjön jövedelméből, a tehetősebbnek közel fele (45%) legalább ezt meg tudja tenni.

Az elmúlt három év folyamatainak megítélésében nincs különbség az objektív szegények, illetve nem szegények között. A háztartásoknak csak az ötöde (19%) véli

úgy, hogy az utóbbi időben javult a helyzetük, s jelenleg jobban élnek, mint három éve. Hasonlóképpen a jövő megítélésében sem mutatkozik lényeges különbség, s szinte egységesen harmaduk (35%) reménykedik, helyzetének javulását várja, harmaduk (30%) szerint nem változik helyzetük, míg közel harmaduk szerint (30%) anyagi helyzetük romlani fog.

4.4. Szociális szolgáltatások igénybevétele

A szegény gyermekes családok életében a szociális szolgáltatások, természetbeni juttatások nagy segítséget jelenthetnek. Igénybevitelük bár alapvetően rászorultsági alapon történik, ám a nem szegény családok – esetenként viszonylag magas arányban - szintén hozzájuthatnak.

A szociális étkeztetést a szegények 41, míg a jobb körülmények között élők 28%-a vehette igénybe. A közgyógyellátás igénybevitelének lehetőségében gyakorlatilag nincs különbség a szegény és a nem szegény háztartások között. Míg élelmiszer, illetve tüzelő juttatásban a szegény családoknak nem túl magas aránya, 40%-a részesült, addig a tehetősebbek közül minden második. Miközben tehát a rászoruló családok jelentős része nem fér hozzá ezekhez a juttatásokhoz, addig számottevő arányban a kevésbé rászorulóknak részesülnek benne. Ennek részben az az oka, hogy a jogosultság megállapítása általában az egyéni jövedelem, nem pedig a család anyagi helyzete alapján történik, másrészt viszont azt is valószínűsíti, hogy a juttatások elosztásában a rászorultság mellett egyéb szempontok is közrejátszhatnak.

10. tábla: A szegénységben élő családoknak nyújtott természetbeni ellátások igénybevétele
a kistérségben (%)

Milyen természetbeni juttatásban részesült az elmúlt 12 hónapban?	szegény	nem szegény
tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása	76,3	67
kisállat, vetőmag-földprogram	52,4	31,3
szociális étkeztetés	40,6	27,9
élelmiszer, tüzelő juttatás	40,2	50,6
közigazgatás	29,8	30
családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálattól	17,4	4,1
adósságkezelési szolgáltatás	1,5	0,5
fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1,2	4,4

5. Lakáshelyzet

A gyermekes családok jellemzően nem bérlakásokban élnek. A bérlakások aránya Magyarországon igen alacsony, a gyermeket nevelő családoknak is alig 7%-a él bérlakásban, a kistérségben ez az arány az országossal megegyezik.

A kistérségben a lakások minősége jelentősen elmarad a magyarországi átlagtól, az úgynevezett szubstandard lakások aránya (24%) lényegesen magasabb, mint ami a gyerekes családok körében országosan jellemző (3%). A háztartások 22%-ában nincs vezetékes víz, s ugyanekkora a zsúfolt lakások aránya is.

11. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői (az összes lakás %-ában)

	országos	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
bérlakás	7	7,6	6,6	7,2
nincs fürdőszoba	3	28,1	4,9	18,2
nincs vezetékes víz	2	33,3	7,9	22,4
nincs vízöblítéses WC	3	27,7	5,6	18,3
zsúfolt lakás (>2 fő/szoba)	12	30,4	11,4	22,3
szubstandard lakások	3	35,5	9,4	24,4

Azt, hogy az országos átlagtól jelentősen elmaradnak a mutatók kistérségi értékei, nem csak a szegény családok lakáskörülményei okozzák. A nem szegény háztartások lakásainak mutatói szintén minden tekintetben elmaradnak az országos átlagtól – kivételt jelent a zsúfolt lakások aránya - de a szegény családok esetében az értékek sokszorosan rosszabbak az országos átlagnál.

Nem csak a lakások komfortossága hagy kívánni valót maga után, de az állapotuk is rossz. A kérdezettek harmada (31%) panaszkodott arra, hogy nedvesek a falak vagy a padlózat. Ezt részben magyarázhatja, hogy beázik a tető, s a vizesedéssel járó

korhadás a lakások több mint harmadában (36%) érinti az ablakkeretet, a padlót is.

A háztartások ötödében panaszkodtak arra, hogy zajos a környék, jellemző a bűnözés, a vandalizmus, és az erőszak.

12. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak állapota (az összes lakás %-ában)

	kistérség		
	szegény	nem szegény	összesen
beázik a tető	37,9	24,5	32,2
nedves a padlózat, a falak	35,2	25,2	31
korhad az ablakkeret, a padlózat	40,4	29	35,6
nincs elég fény, a lakás túl sötét	19,3	13,6	16,9
zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	20,1	20,9	20,4
bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	21,5	23,2	22,2

A lakások állapotáról, illetve környezetéről a kérdezőbiztosok maguk is véleményt alkottak. Véleményük alapján egy tisztos szegénység képe bontakozik ki.

A lakások 84%-át a kérdezők tisztának, rendezettnek találták, de figyelemfelkeltő, hogy a lakások 15%-át úgy ítélték meg, hogy nem biztonságos a gyerekek számára, s a szegény családoknál ez az arány eléri a 24%-ot is.

Összességében a lakások állapotát tekintve is éles különbség mutatkozik szegény és nem szegény családban élő gyerekek körülményeit tekintve. A szegény családok gyerekei magasabb arányban élnek olyan rossz állapotú, - viszonylag - sötét lakásban, amelynek a környezete sincs jó állapotban.

13. tábla: A kérdezők véleménye a lakásról (%)

	kistérség		
	szegény	nem szegény	összesen
A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	41,3	5,8	25,8
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	73,6	98,1	84,2
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	76,0	93,2	83,4
Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	75,9	96,8	85,0
Az udvar rendezett.	74,3	93,8	82,8
A környező házak jó állapotúak, rendezettek.	59,7	86,4	71,1
Az utca földút.	18,9	16,7	18,0

6. Korai szocializáció, nevelés, oktatás

Az első két-három év kulcsfontosságú időszak a gyermek növekedése szempontjából. Ahhoz, hogy jól fejlődjön, mindenekelőtt gondoskodó, egészséges megismerésre ösztönző környezetre van szüksége.

Számos kutatás bizonyítja, hogy a szegény családokban a fenti feltételek nehezebben teljesíthetők, emiatt a gyermek sokszor már az anyaméhben hátránnyal kezdi életét, amely aztán az évek során alig kiegyenlíthető fizikai, pszichés és kognitív fejlődési különbségeket eredményez.

6.1. Otthoni nevelési környezet

A kistérségben élő gyermekek jelentős részénél, és különösen a szegény gyermekeknél az otthoni nevelési környezet nem mondható ideálisnak. A pszichés és értelmi fejlődés szempontjából oly fontos esti meseolvasás, mesemondás a szegény családok gyermekeinek¹¹ harmadánál hiányzik, de a jobb anyagi körülmények között élők negyedének sem olvasnak a szülők mesét – sok családban megfelelő gyermekkönyv sincs. A szegény gyerekek 15%-ának nincsen egyetlen játéka sem, ami pedig fontos lenne nem csak az értelmi, de a testi fejlődésük szempontjából is. (A jobb módú gyerekeknél ez az arány a 4%-ot sem éri el.) A gyerekek háromnegyede (77%) nem jár a családdal múzeumba, színházba, koncertre, ami részben minden bizonnyal a kulturális intézmények viszonylag nehéz megközelíthetőségével, illetve a magas jegyárakkal van összefüggésben. Szerepet játszhat azonban az is, hogy nem minden szülő van tisztában az iskolán kívüli kulturális programoknak a gyermekek fejlődésére gyakorolt hatásával.

A fentiek együttes hatásaként nagy különbség mutatkozik a szegény és a nem

¹¹ A meseolvasásra, mesemondásra vonatkozó kérdést csak a 0-9 éves gyerekekkel kapcsolatban tettük fel.

szegény gyerekek lehetőségei között.

14. tábla: A kistérségben élő gyermekek otthoni nevelési környezete (%)

	kistérség		
	szegény	nem szegény	összesen
Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve?	59,6	82,5	67,8
Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?	67	70,7	68,3
Volt-e a gyermek a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson?	15,8	36,5	22,9
Meg szokták-e beszélni a gyermekkel a TV-ben látottakat?	70,1	73,7	71,4

A családok legfőbb közös szabadidős tevékenysége a TV nézés, ami hozzájárulhat a gyermek tudásának gazdagításához - ha a szülők megbeszélik vele a látottakat. Ez a családok közel 30%-ában nem történik meg, így a gyermeknek egyedül kell feldolgoznia a TV-ből érkező, sokszor nem az életkorának megfelelő információtömeget.

A közös családi étkezés szintén a családi szocializáció színtere lehet. A gyerekek 8%-a - függetlenül attól, hogy szegények-e vagy sem - nem szokott együtt enni szüleivel. Az indikátorok azt mutatják, hogy a szegény gyerekek a fejlődésükhöz szükséges nevelési környezet tekintetében is hátrányban vannak tehetősebb társaikhoz képest. Ezeket a hátrányokat a különböző gyermekintézményeknek kellene lehetőség szerint kompenzálni. Ebből a szempontból kitüntetett jelentősége van a bölcsődének, hiszen köztudott, hogy minél kisebb a gyerek, annál nagyobb a nevelésébe befektetett munka megtérülése.

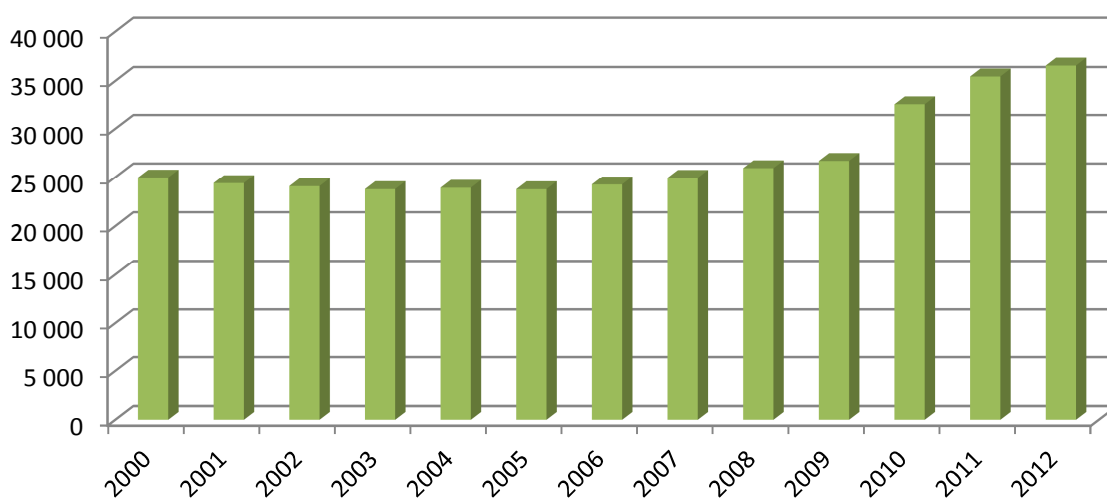
A hátrányos helyzetű településeken, ahol kevés a munkalehetőség, viszont sok a szegény, esélyhátrányból induló gyerek, a kisgyermekkel foglalkozó intézményeknél a nevelési-fejlesztési funkcióra sokkal nagyobb hangsúlyt kellene

fektetni. A Biztos Kezdet Gyerekházakon kívül szükség lenne játszóházakra, mesés-játékos foglalkozásokra is.

6.2. Bölcsőde

A 3 évnél fiatalabb gyermekek bölcsődei elhelyezésének lehetőségei a 80-as évek eleje óta az ezredfordulóig látványosan csökkentek, majd egy kvázi stagnáló időszakot követően a férőhelyek száma növekedésnek indult, de nem elégíti ki az igényeket.

5. ábra: A bölcsődei férőhelyek számának alakulása Magyarországon 2000-2012 között¹²

A bölcsődei férőhelyek hiányát jól mutatja, hogy 2012-ben mintegy 500 gyermekkel többet írtak be bölcsődébe, mint a férőhelyek száma. Az EU tagországokban 2010-re a háromévesnél fiatalabb gyermekek legalább 33%-a számára kellett volna biztosítani a napközbeni ellátási lehetőséget, de Magyarországon a bölcsődei férőhelyek száma csak a megfelelő korú gyermekek 12%-ának napközbeni ellátására

¹² KSH STADAT

volt elegendő. A kistérségben adataink szerint a gyerekek mindössze 2%-a jár, vagy járt bölcsődébe. A szegény gyerekek közül csak 1%, míg a tehetősebb családból származó gyerekek 4%-a, ez nem csak az EU elvárásaihoz képest, de országos viszonylatban is alacsony érték. Ehhez képest nagyon jó arány, hogy a szegény gyermekek 17%-a jár(t) Biztos Kezdet Gyerekházba. (A tehetősebb gyerekeknél ez az arány 3%.)

6.3. Óvoda

Az óvodai részvétel aránya viszonylag magas a kistérségben. A gyerekek több mint kétharmada 3 éves kora körül már elkezdte az óvodát.

15. tábla: Az óvodakezdés életkora a 3-17 éves gyermekek között (%)

hány éves korától járt óvodába	országos	szegények-e		
		igen	nem	összesen
nem járt	0	2,4	2,7	2,5
2-3	76,4	61	74,6	65,9
4	19,1	24,3	15,7	21,2
5	2,6	9,8	6,3	8,5
6	0,4	2,5	0,7	1,9

Az óvodákról alapvetően jó véleménnyel vannak a szülők. A megkérdezettek kétharmada nyilatkozott kifejezetten pozitívan mind a személyi, mind a tárgyi feltételekről. Alig 6%-uk állította, hogy nem jók az óvónők, illetve tizedük szerint a szülőket nem tekintik partnernek az óvodában. Amennyiben a problémákra fókuszálunk, az óvodákkal kapcsolatosan kettő emelhető ki: az erőszakos verekedő gyerekek magas aránya és helyenként a csoportok magas létszáma.

16. tábla: Az óvodákról alkotott vélemények megoszlása (%)

	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	nagyon jellemző
Jók az óvónők.	5,4	2,0	28,8	63,7
Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	3,0	9,8	23,8	63,5
Partnernek tekintik a szülőket.	11,0	8,1	19,0	61,8
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe	12,6	4,3	10,4	72,7
Jó a gyerekközösség.	4,4	14,1	25,1	56,4
A gyerek jól fejlődik.	1,5	3,6	25,7	69,2
Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő.	0,0	3,3	17,7	79,1
Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	1,5	2,9	28,5	67,0
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	26,7	20,7	24,9	27,7
Túlzsúfoltak a csoportok.	54,3	16,9	16,1	12,6

Amikor megkértük a szülőket, hogy saját szavaikkal mondják el, mit tartanak az óvoda erősségeinek és hiányosságainak nagyon kevesen éltek a lehetőséggel, csak 13-17% fejtette ki véleményét. A pozitívumok között elsősorban a jó óvónőket emelték ki, akik sokat foglalkoznak a gyerekekkel s így ők jól fejlődnek. A zárt kérdésekhez képest lényegi, új információ csak az óvodák által szervezett rendezvényekkel való elégedettség volt. Hiányosságot külön gyakorlatilag nem említettek.

A szülők véleményét megkérdeztük arról is, hogy melyiket gondolják jobbnak: ha az óvodában a roma és nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak. A kérdésre kevés válasz érkezett, s ezek a válaszok a szülők etnicitása szerint lényegesen különböztek: a nem roma szülőknek 82%-a, míg a roma szülők 100%-a voksolt a vegyes csoportok mellett.

6.4. Iskola

A gyermekek iskolakezdésének életkora országosan egyre későbbre tolódott. 1990-ben a 7 évesen iskolába kerülő gyerekek aránya még kb. 10% volt, 2000-re meghaladta a harminc százalékot¹³.

Nem egyértelmű, hogy a késői iskolakezdés előnyös-e vagy sem a hátrányos helyzetű gyermekek számára. Az ellenzői úgy érvelnek, hogy a tankötelezettség életkorának 16 évre csökkentése miatt ez rontja az általános iskola befejezésének esélyeit. Ugyanakkor az is beigazolódott, hogy az évvesztes, 7 évesen iskolába kerülő gyermekek jobban teljesítenek az országos kompetenciaméréseken, mint 6 éves korban beiskolázott társaik, az előny pedig annál nagyobb, minél alacsonyabb az anya iskolai végzettsége.¹⁴

A kistérségben a gyerekek 60%-a 7 évesen vagy később kerül iskolába (ide számítandók azok a 6 évesek is, akik jelenleg még nem járnak iskolába). A szegényebb szülők gyermekei jellemzően később kezdik az általános iskolát, mint a tehetősebb gyerekek.

17. tábla: Az iskolakezdés életkorának megoszlása a 6-17 éves gyermekek között (%)

hány éves korától járt iskolába	szegények-e		összesen
	igen	nem	
nem jár iskolába	4,6	3,8	4,3
6	36,8	46,3	40,1
7	49,7	48,6	49,3
8	8,3	1,3	5,9

¹³ Vágó I. (2005): Felfelé terjeszkedő óvodáztatás – stagnáló hozzáférés. *Educatio* 4. sz. 742–761. o.

¹⁴ Hámosi Sz. – Köllő J. (2011): Kinek használ az évvesztés? *Közgazdasági Szemle* LVIII. évf. február. 133-157.o.

A jobb körülmények között élő gyerekek magasabb arányban kezdték később az iskolát azért, mert a szülők így kérték, míg a szegényebb gyerekek között gyakoribb az iskolaéretlenség, a betegség illetve egyéb ok miatti későbbi iskolakezdés.

18. tábla: A késői iskolakezdés okainak megoszlása (%)

	szegények-e		összesen
	igen	nem	
évvesztes volt	24,8	20,3	23,2
szülői kérésre	2	9,3	4,5
iskolaéretlen volt	6	1	4,3
betegség miatt	2,2	0	1,4
egyéb ok miatt	5,6	3	4,7

Az iskolai kudarcok előfordulása minden területen a szegény gyerekek rosszabb iskolai teljesítményét mutatja, különösen az évisméltlések aránya igen magas (15%). A tanulmányi átlagok is lényegesen rosszabbak a hátrányos helyzetűeknél, közülük minden harmadik tanuló (36%) közepes vagy annál rosszabb átlagot ért el. Viszonylag magas a kisegítő osztályba járók aránya, s ebben az esetben is gyakoribb a szegény gyerekek előfordulása.

19. tábla: Iskolai kudarcok előfordulása az iskolás gyermekek között (%)

	szegények-e		összesen
	igen	nem	
Járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?	5,3	1,4	3,9
Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?	2,1	1	1,7
Ismételt-e évet az általános iskolában?	14,7	5,5	11,4
3,0 vagy az alatti tanulmányi átlag	36,2	17,6	29,6

A rosszabb iskolai eredmények miatt a napközibe járás lehetősége különösen fontos a hátrányos helyzetű gyermekek számára. Adataink azt mutatják, hogy a szegényebb gyerekek 68%-a jár napközibe, míg a tehetősebbnek 59%-a. A délutáni szakkörökön,

különórákon inkább a tehetősebb szülők gyerekei vesznek részt. A szegény gyerekeknek mintegy negyede (45%) látogatja a foglalkozásokat, míg a nem szegény családok gyermekeinek 62%-a.

Különbségek mutatkoznak a rendszeres tanórán kívüli sportfoglalkozásokon, fizetős iskolai programokon való részvétel tekintetében. Ilyen alkalmakra a tehetősebb gyerekek több, mint 82-88%-a jut el, míg sportfoglalkozásra a szegényebbek 72%-a, a fizetős programokra pedig 71%-a. A fizetett különóra még a hátrányos helyzetű gyermekek tizedének sem adatik meg (8%), de a jobb körülmények között élők körében is csak 20% ez az arány.

A szegény családok gyermekeinek iskolai sikertelenségei a továbbtanulási mutatókban is tükröződnek. Ebben a körben a középiskolás korosztály 42%-a vagy nem jár már iskolába, vagy még az általános iskolai tanulmányait végzi, közel negyedük tanul szakiskolában és 34%-uk jár érettségit adó képzésre. A jobb körülmények között élők esetében, mind a még általános iskolába járók, mind pedig a szakiskolások előfordulása alacsonyabb, mint a szegények körében, viszont közel kétharmaduk jár érettségit adó képzésre.

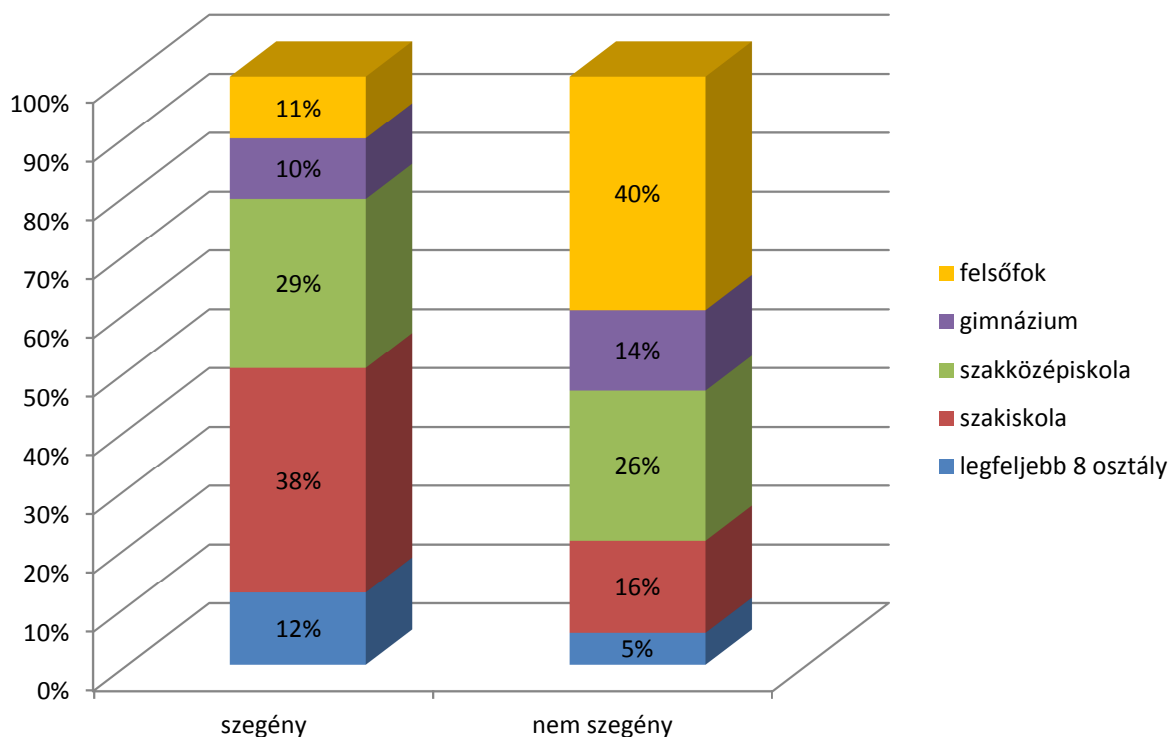
20. tábla: A 15-18 éves korosztály megoszlása iskolatípus és a család anyagi helyzete szerint (%)

	szegények-e		összesen
	igen	nem	
nem jár	12,2	4,4	9,4
általános iskolás	29,3	22,2	26,8
szakiskolába jár	24,4	11,1	19,7
szakközépiskolás	25,6	28,9	26,8
gimnazista	8,5	33,3	17,3

A hátrányos helyzetű gyermekek iskolai előmeneteléhez úgy tűnik, a szülők sem fűznek különösebb reményeket. Jelentős különbségek vannak ugyanis az anyagi helyzettől függően a szülői aspirációk között. A szegény családok felében a szülő

legfeljebb - érettségi nélküli - szakmunkás végzettséget prognosztizál gyermekének, és tizedük remél felsőfokú végzettséget. A jobb körülmények között élők ennél lényegesen magasabb aspirációkkal rendelkeznek, 40% gondolja úgy, hogy gyermeke diplomát fog szerezni.

6. ábra: A gyermekek iskolai végzettségére vonatkozó szülői aspirációk a család anyagi helyzete szerint

Az óvodához hasonlóan megkérdeztük a szülők véleményét a gyermekük iskolájáról¹⁵ is. A vélemények túlnyomó többsége itt is pozitív volt, bár az iskolák összességében véve kevésbé jó értékelést kaptak, mint az óvodák. A szülőknek alig több mint a fele elégedett teljes mértékben az ott tanító pedagógusokkal, s a velük való kapcsolattal. Ennek ellenére kétharmaduk gondolja úgy, hogy gyermeke jól

¹⁵ A középiskolások egy része nem a kistérségben tanul, ezért az elemzésben csak az általános iskolákra térünk ki.

fejlődik, s az iskola felszereltségét még ennél is jobbra értékelték, több mint háromnegyedük elégedett a berendezéssel, az eszközökkel való ellátottsággal.

A legnagyobb problémát itt is a magatartási zavarok, az iskolai erőszak jelentik: a gyerekek több mint fele olyan iskolában tanul, ahol a szülők szerint sok a verekedő gyerek.

21. tábla: Az iskolákról alkotott vélemények megoszlása (%)

	egyáltalán nem igaz	inkább nem igaz	inkább igaz	teljesen igaz
Jók a pedagógusok.	4,6	9,7	30,9	54,9
Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	6,5	11,1	30,6	51,8
Partnernek tekintik a szülőket.	6,7	9,8	20,1	63,5
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	12,8	7,4	23,8	56,0
Jó a gyerekközösség.	7,8	13,8	23,1	55,3
A gyerek jól fejlődik.	2,2	6,3	21,8	69,7
Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő.	2,4	3,1	15,2	79,3
Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	2,4	4,7	15,3	77,7
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	20,6	22,7	29,2	27,6
Túlzsúfoltak az osztályok.	61,8	18,0	10,4	9,8

Bár az iskolákat kevésbé értékelték jónak, mint az óvodákat, amikor a szülők nyitott kérdésre válaszolva elmondhatták véleményüket, inkább a pozitívumokat emelték ki. Kitértek rá, hogy jól fejlődnek a gyerekek, jók a pedagógusok, jó, hogy az iskolák programokat szerveznek, és sportolási lehetőségeket biztosítanak. Amikor a problémákat lehetett volna kifejtetni, akkor is a leggyakoribb említés az volt, hogy úgy jó az iskola, ahogy van. Többen említették, hogy nincs kellő fegyelem az iskolában.

Az iskola értékelésénél a szülők két dologra különösen érzékenyek: hogy az iskolába járó gyerekek között ne legyen jelen a drog- illetve alkoholprobléma, valamint hogy

megfelelő legyen az osztályok etnikai összetétele. A szülők szerint a gyerekek 6%-a jár olyan iskolába, amelyikben jellemző a fenti probléma.

Ami az etnikai összetételt illeti, a roma és nem roma szülők véleménye nem különbözik abban a kérdésben, hogy magas-e a roma tanulók aránya az iskolában. 80% szerint jellemző, hogy gyerekeik olyan iskolába járnak, ahol magas a roma tanulók aránya. Az etnikailag vegyes osztályokat majdnem minden (97%) roma szülő jónak tartja, míg a nem romák 38%-a külön osztályba látná szívesen gyermekét.

7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége

A gyermekszegénység és a gyermekek jól-létének mértéke részben az anyagi erőforrások nagyságától függ, részben a jól-lét nem-anyagi dimenzióitól (iskolázottság, egészség, családi környezet, társadalmi részvétel stb.). Az előbbi tényezőt, az anyagi jólétet azonban nem csak a jövedelmi szegénységgel mérhetjük, hanem az anyagi javakkal való ellátottsággal is. Korábbi kutatások¹⁶ kimutatták, hogy a szegénységben élő családok (is) igyekeznek anyagi lehetőségeiken felül kielégíteni gyermekeik szükségleteit, még ha emiatt a család többi tagjának kevesebb is jut. A gyermekszegénységről és annak természetéről alkotott képet ezért árnyalja, ha azt is megnézzük, hogy milyen mértékű a gyermekek nélkülözése a gyermekekhez kapcsolódó javak, jószágcsoportok területén. Az adatokat a KSH 2009. évi országos vizsgálatának, a Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel EU-SILC moduljának¹⁷ eredményeivel tudjuk összehasonlítani.

A gyermeki szükségletek terén nem mondható, hogy a kistérség helyzete összességében rosszabb lenne az országos átlagnál, helyenként inkább jobb kép rajzolódik ki. Az országos mutatók értékeinél több tétel esetében is csak a szegény családok gyerekei vannak rosszabb helyzetben. A kistérségen belül meglehetősen nagyok a különbségek a szegény és a tehetősebb családok gyermekei között a szükségletek kielégítettsége terén is. Figyelemfelkeltő a különbség pl. a minőségi étkezéshez, a ruhához, cipőhöz, játékokhoz való jutás lehetőségében.

¹⁶ KSH (2010): A jövedelmen kívüli tényezőkben megnyilvánuló gyermekszegénység és kirekesztődés. 2010. november (www.ksh.hu)

¹⁷ Friss, a teljes lakosságra reprezentatív országos összehasonlító adatsor nem áll rendelkezésünkre.

22. tábla: Kielégítetlen gyermek-szükségletek aránya a kistérségben (%)

Biológiai alapszükségletek	országos	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
a hétköznapi napi három étkezés	1,1	1,8	0	1,2
hétvégén napi három étkezés		1,6	0	1
két pár megfelelő cipő?	5,1	10,9	4,3	8,6
újonnan vásárolt (nem használt) ruha	21,8	16,4	0,8	11
meleg téli felsőruha		4,1	0	2,7

Szocializációs alapszükségletek	országos	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
külön fekhely		7,3	0,8	5,1
kültéri játékok	18,3	19,3	1,8	13,2
beltéri játékok	12,7	13,4	7,7	11,4
az életkorának megfelelő könyve	12,4	14,8	4,3	11,2

Minőségi táplálkozás	országos	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
legalább naponta egyszer hús, húskészítmény	12,6	6,7	1,9	5,1
naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	17,2	18,1	3,1	12,9
különleges események megünneplése	9	12,1	3,7	9,1

Társas kapcsolatok	országos	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
baráti köre rendszeres meghívása közös rendszeres sportolási lehetőség (tanórán kívül)	29,4	11,8	6,6	6,6
fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	14,7	10,2	5,8	5,8

„Luxus” szükségletek	országos	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
évente legalább egy hét üdülés, nyaralás		64,2	33	53,3
fizetett különóra		24,7	13	20,6
zsebpénz		7,5	2,1	5,6

Tanulási feltételek	országos	kistérség		
		szegény	nem szegény	összesen
megfelelő hely tanulásra	7,8	1,5	0	1
íróasztal		7,6	2,9	6
minden, az iskola által elvárt felszerelés		0,4	0	0,3
szótár		8,7	2,5	6,6

8. Egészség

Számos korábbi kutatás igazolta, hogy a rossz anyagi körülmények és a rossz egészségi állapot összefüggésben állnak egymással. A kapcsolat összetett: a szegény családokban nem jut elég pénz sem a betegségek megelőzésére (az egészséges táplálkozásra, a megfelelő higiénára, az egészséges lakókörnyezetre), sem pedig azok kezelésére (orvos felkeresésére, gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök kiváltására). A következmény látványos: az alacsony státusúak várható élettartama évekkel marad el a magasabb státusúakétól.¹⁸

A rossz anyagi körülmények nem csak a gyermekek betegségeinek kialakulásához járulnak hozzá, de már a magzat fejlődését is befolyásolják. Számos betegség visszavezethető a magzat méhen belüli fejlődésére, az alacsony születési súly pedig nagyobb eséllyel vezet egyes felnőttkori betegségek kifejlődéséhez.

Országosan átlagosan minden tizedik gyerek születik alacsony, 2500 grammnál kisebb súllyal. A kistérségben viszont a gyerekek 14%-a, ami azzal a következménnyel jár, hogy egyes betegségek előfordulásának kockázata magasabb az átlagosnál. Ebben az esetben a szegény gyerekek körében a kis születési súlyúak előfordulása gyakoribb, míg a többi egészségügyi probléma inkább a tehetősebb családok gyerekeit érinti.

¹⁸ Bővebben: Babusik Ferenc (2004): Hozzáférési különbségek az egészségügyi alapellátásban I. Esély 15 (4): 71–99.; Babusik Ferenc (2004): Hozzáférési különbségek az egészségügyi alapellátásban II. Esély 15 (5): 54–82.

23. tábla: A gyermekek egészségi állapotának néhány mutatója (%)

	országos	szegények-e		
		igen	nem	összesen
2500 g alatti súllyal született	10,0	15,9	11,3	14,3
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?	2,0	1,8	3,5	2,4
Van-e a gyermeknek látásproblémája?	7,0	11,5	16,8	13,3
Egyéb tartós egészségügyi problémája?	8,0	15,0	13,1	14,3

Valójában ez nem feltétlen jelenti azt, hogy ők ténylegesen rosszabb egészségi állapotúak, mivel a szegény gyermekek szülei gyakran fel sem ismerik a betegségek tüneteit, illetve még ha fel is ismerik, nem minden esetben viszik orvoshoz gyerekeiket.

Az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatban felmérésünk mindössze a korai fejlesztésre vonatkozóan tartalmazott kérdést. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a gyermek részt vett-e valamilyen szakember által javasolt fejlesztésen (gyógytorna, fejlesztő torna, logopédiai fejlesztés stb.), és ha igen, az hány éves kortól kezdődött. Eredményeink szerint a gyermekek közel harmada (32%) járt fejlesztésre; ez nagyjából háromszorosa az országosan mért értéknek. A szegény és a nem szegény gyerekek egyforma arányban vettek részt korai fejlesztésben, s átlagosan egyaránt négy éves korukban kerültek szakemberhez.

24. tábla: Tartós egészségügyi problémák aránya a kistérségben (%)

	országos	szegények-e		
		igen	nem	összesen
mozgásszervi rendellenesség	0,7	4,2	1,0	3,1
keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1,0	2,3	2,1	2,2
tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	0,1	1,6	0,6	1,2
emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	0,7	0,3	0,0	0,2
asztma	1,7	2,3	4,2	2,9
egyéb légzőszervi betegség	1,4	1,2	0,9	1,1
allergia (szénanátha, ekcéma)	2,4	5,1	6,6	5,6
depresszió vagy más pszichikai betegség	0,3	1,1	0,0	0,7

Összességében megállapítható, hogy a kistérségben élő gyermekek egészségi állapota a mutatók szerint az országos átlag körüli, de a valóságban annál rosszabb lehet.

A gyerekstratégiában szükséges lenne ezekre építve és a lehetséges további lépéseket végiggondolva egy átfogó koncepciót kidolgozni a gyermekek egészségének fejlesztésére.

9. A településsel kapcsolatos vélemények

Felmérésünkben kérdéseket tettünk fel arról is, hogy a megkérdezettek mennyire szeretnek az adott településen élni. A lakóhellyel kapcsolatos elégedettséget nyitott kérdésekkel is mértük, így a válaszadók saját szavaikkal mondhatták el, hogy mit tartanak a településen jónak, előnyösnek, valamint hogy milyen hiányosságokat érzékelnek. Mivel a kisebb településeken csak néhány családot kérdeztünk meg, ezért itt a válaszok inkább jelzéssel szolgálhatnak a további fejlesztési irányokat illetően.

A megkérdezettek jellemzően elégedettek lakóhelyükkel: a családok több, mint fele (54%) szeret, illetve nagyon szeret az adott településen élni. Összességében a megkérdezett gyermekes szülők településüket az 1-től 5-ig terjedő skálán 3,5-re, közel jóra értékelték. Legjobban Nagyrozvágyon és Cigándon szeretnek élni, legkevésbé pedig Tiszakarádön, mely még a középezt se érdemelte ki.

Annak ellenére, hogy a többség elégedett a lakóhelyével, a megkérdezettek negyede (28%) tervezi, hogy elköltözik a településről, s legalább a menni akarók 64%-a komolyan is gondolja, mert egy éven belülre tette a költözés időpontját.

Arra kérdésre, hogy mit tartanak a településen jónak, viszonylag sokan válaszolták, hogy nincs semmi jó előnyös számukra a lakóhelyen. A lakosok számára fontos az intézményekkel való ellátottság. Minden településen - ahol működik - megemlítették és kiemelték, milyen jó, hogy helyben van vagy közel van az iskola, óvoda. Tiszakarádön kiemelték a Biztos Kezdet Gyerekház jelentőségét.

A háztartások fele hiányolta a játszótereket. Hiányukat minden településen kiemelték.

10. Gyermekszegénység elleni program

A kérdezettek több mint fele hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyermekszegénység elleni programban. Ez mindenképpen a program jó kommunikációját jelzi. Azokból a háztartásokból, ahol ismerik a programot a gyerekek 42%-a, míg a felnőttek 35%-a vett részt különböző programelemekben.

25. tábla: A gyermekszegénység elleni program ismertsége a kistérségben (%)

	kistérség		
	szegény	nem szegény	összesen
Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban?	51,5	53,4	52,3
Van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély programokban?	49,1	33,4	42,4
Van-e olyan más felnőtt, aki részt vett a gyerekesély programokban?	45,5	21,0	34,9

A Gyerekesély program elsősorban a szegényebb gyerekek számára nyújtana támogatást, s örömdetes, hogy azokban a szegény családokban, ahol hallottak róla, a gyerekek fele részt is vesz programokon.

MELLÉKLET

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA

--	--

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT?

--	--

Családok

Háztartás kérdőív

2014

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása:

Kérdés kezdete:

2014. hónap nap óra perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok! vagyok, a Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermekes családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI: 01 – házastársa, élettársa 02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke 03 – nevelt, fogadott gyermeke 04 – szülője 05 – apósa, anyósa 06 – menyje, veje 07 – unokája 08 – más rokona 09 – nem rokon 99 – NEM TUDJA	CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI: NÖTLEN/HAJADON 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa 02 – nőtlen, hajadon, élettárssal él HÁZAS 03 – házasság, házastárssal él 04 – házasság, élettárssal él 05 – házasság, de külön élnek, nincs élettársa ELVÁLT 06 – elvált, nincs élettársa 07 – elvált, élettárssal él ÖZVEGY 08 – özvegy, nincs élettársa 09 – özvegy, élettárssal él 99 – NEM TUDJA	LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI: 00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú 01 – kevesebb, mint 8 általános 02 – 8 általános 03 – szakmunkásképző; szakképzés 04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi 05 – gimnáziumi érettségi 06 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum 07 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum 08 – főiskola 09 – egyetem 99 – NEM TUDJA	JÁR-E KÓDJAI: 00 – nem jár 01 – bölcsőde 02 – óvoda 03 – általános iskola 04 – szakmunkásképző 05 – szakközépiskola 06 – gimnázium, 4 osztályos 07 – gimnázium, 5 osztályos 08 – gimnázium, 6 osztályos 09 – gimnázium, 8 osztályos 10 – technikum 11 – felsőfokú technikum 12 – főiskola 13 – egyetem 88 – egyéb 99 – NEM TUDJA	DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON! (FŐMUNKA: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI) HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT: 01 – alkalmazott 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal 04 – közmunkás HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT: 05 – munkanélküli (segélyezett) 06 – munkanélküli ellátás nélkül 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.) 08 – rokkantnyugdíjas 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyeken van („főállású anya” is) 11 – háztartásbeli, családját látja el 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt 13 – ápolási díjon van 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott) 99 – NEM TUDJA
---	---	---	---	--

HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI:

- 1 – a településen
- 2 – közeli faluban
- 3 – közeli kisvárosban
- 4 – megyeszékhelyen
- 5 – Budapesten
- 6 – egyéb településen
- 7 – külföldön

9 – NEM TUDJA

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

..... fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor- száma	Keresztneve	Neme		Születési éve	Kérde- zetthez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzett- sége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgo- zik-e?	HA DOLGO- ZIK: Hol van a munka- helye?	Dolgozott- e az elmúlt 12 hónapban? HA SOSEM DOLGO- ZOTT = 88	HA DOLGO- ZOTT: Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglal- koztatásban? (közmunka)
		férfi	nő	Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM- JEGGYEL!									
KÉRDE- ZETT		1	2	19 x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

..... gyermek
88 – M 99 – NT

..... évben
9999 – NT

1 – igen → **HA IGEN:** 4.b. Hány gyermeke van vagy volt állami gondoskodásban?
gyermek 99 – NT
2 – nem
9 – NT

..... m²
999 – NT

1 – tulajdonos (ill. rokona)
2 – bérlik a lakást az önkormányzattól
3 – magánszemélytől bérlik a lakást
8 – egyéb (szívességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)
9 – NT

.....Ft-ot 9 – NT

..... Ft-ért 9 – NT

a. Hány szoba van? (A FÉLSZOBA IS SZOBÁNAK SZÁMÍT)	db	
b. Van-e konyha?	1 – igen	2 – nem
c. Van-e fürdőszoba?	1 – igen	2 – nem
d. Van-e vízöblítéses WC?	1 – igen	2 – nem

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

- 1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?
 méterről 0 – NT
- 2 – hálózati vízvezetékes
 3 – házi vízvezetékes
 9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

- 1 – igen → **HA IGEN:** 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?
 1 – igen
 2 – nem
 9 – NT
- 2 – nem
 9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a ... villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

- a. villany Ft /hó
- b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) Ft /hó
- c. fűtés (ha fűtési szezonra tudja, akkor egy óra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) Ft /hó
- d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget, akkor a fűtésnél kell megadni.) Ft /hó
- e. bérleti díj és ha van közös költség Ft /hó
- f. lakáshitel-törlesztés Ft /hó
- g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztés Ft /hó
- h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) Ft /hó
- i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó 8 – M 9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb	5 – 201 - 250 ezer Ft
2 – 51 - 100 ezer Ft	6 – 251 - 300 ezer Ft
3 – 101 - 150 ezer Ft	7 – 300 ezer Ft felett
4 – 151 - 200 ezer Ft	8 – M
	9 – NT

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresősi/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek...

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	igen	nem	Miért nem?			
			nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (készségfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önökhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlétre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre mindannyian együtt elmenjenek nyaralni?

- 1 – megengedhetik maguknak
- 2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
- 3 – nem engedhetik meg maguknak
- 9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élnek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?
- 9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintba lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

..... Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

- 1 – teljes mértékben szegények,
- 2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
- 3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

- 1 – rosszabbul éltek,
- 2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
- 3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

- 1 – javulni fog,
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálatától	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség elmaradásuk	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet elmaradásuk	1	2	0	9
c. gázszámla elmaradásuk	1	2	0	9
d. áram(villany)számla elmaradásuk	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla elmaradásuk	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) elmaradásuk	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásáról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft 9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

30. Előfordult-e az utolsó 3 évben, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	NT
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerekek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?

31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

Hallott-e arról, hogy...	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérheti az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókörnyezete?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

- 1 – kiegyensúlyozottan jó,
- 2 – változó, de inkább jónak mondható,
- 3 – változó, nem kielégítő, vagy
- 4 – egészségi állapota inkább rossz?
- 9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

- 1 – van
- 0 – nincs
- 9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

- 1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
- 2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
- 3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
- 9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte...

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

1 – magyar	4 – horvát	7 – roma/cigány
2 – német	5 – román	8 – egyéb, éspedig:
3 – szerb	6 – szlovák	88 – M 99 – NT

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

0 – nem tartozik más nemzetiséghez	3 – szerb	7 – roma/cigány
	4 – horvát	8 – egyéb, éspedig:
1 – magyar	5 – román	88 – M 99 – NT
2 – német	6 – szlovák	

38. Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

- 1 – van
2 – nincs
9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek)	0	1	2	9

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM:** Melyik évben költözött a településre? évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül

2 – 1-10 éven belül

3 – több, mint 10 év múlva

9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járason/kistérségen belül

2 – városba, a járason/kistérségen belül

3 – faluba, a járason/kistérségen kívül

4 – városba, a járason/kistérségen kívül

5 – külföldre

9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem

→ **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)

2 – kísérőként

3 – önkéntes segítőként

4 – egyéb, és pedig:.....

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

.....

.....

.....

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

.....

.....

.....

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?

1 – igen

2 – nem

K3. **HA IGEN:** Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatta a kérdezőt a gyerekeknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekekről beszélt, vagy mondott valamit a gyerekeknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: óra perc

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

--	--

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

Gyermek keresztnéve

--	--	--	--

év

Gyermek születési ideje

--	--

hó

--	--

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2014

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

--	--

*Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.*

Kérdező aláírása:

**A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1
KÉRDŐÍVET!**

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnévű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

..... gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA:** 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy....

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyermek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.a. Hány éves volt a gyermek, amikor elkezdődött a fejlesztése?
..... éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN:** 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, ízületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:.....	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg...

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg...

- 1 – kevésbé fejlett,
- 2 – átlagosan fejlett, vagy
- 3 – az átlagosnál fejlettebb?
- 9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

1 – van **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?

- 1 – 1 és 3 között
- 2 – 4 és 9 között
- 3 – 10 és 19 között
- 4 – 20 vagy több
- 9 – NT

2 – nincs **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?

- 1 – nem engedhetik meg maguknak
- 2 – egyéb ok
- 9 – NT

9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

1 – igen **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?

- 1 – minden nap,
- 2 – hetente többször,
- 3 – hetente egyszer,
- 4 – havonta egyszer, vagy
- 5 – még ritkábban
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?

- 1 – minden nap
- 2 – nagyjából kétnaponta
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal

2 – nem

9 – NT

9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától

0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**

99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig

88 – jelenleg is óvodás

99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN:** Hol szokott számítógépet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN:** Hol szokott internetet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

- 1 – év-vesztes
- 2 – szülő kérése
- 3 – iskolaéretlen volt
- 4 – beteg volt
- 5 – egyéb ok, éspedig
- 9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET!

0 – még nem iskolás

99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

- 1 – igen **22.a. HA IGEN:** Hányszor? alkalommal
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?

Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... ,

9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**

99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

- 1 – normál osztály/csoport
- 2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
- 3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig:
- 9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért...

- 1 – a teljes összeget,
- 2 – az összeg egy részét, vagy
- 3 – semmit nem fizetnek?
- 9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különóra (pl: sport-, zene-, színház-, táncóra), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

- 1 – minden nap
- 2 – hetente néhány alkalommal
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal
- 5 – sohasem
- 9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerekek a szabadidejében....

Mennyire jellemző, hogy...	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lődörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	Miért nem?					
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb okok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

- 1 – legfeljebb 8 osztály
- 2 – szakiskola
- 3 – szakközépiskola
- 4 – gimnázium
- 5 – felsőfok
- 9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

..... (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyermek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyermek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

- 1 – ha egy csoportba járnak
- 2 – ha külön csoportba járnak
- 9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

..... (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE
MUNKÁNKAT!**